

Vård och omsorg

Ämnet har upphört men kan tillämpas på utbildning som påbörjats före 2021-06-30. Sammantagen bedömning gäller för all betygsättning efter den 1 juli 2022. Vid tillämpningen av ämnesplanen i sin upphävda lydelse ska kunskapskrav ersättas av betygskriterier. Vid tillämpning av ämnesplanen ska betygskriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan A och C och betygskriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan C och E.

Ämnet vård och omsorg har sin grund i praktiskt arbete men också i vetenskapliga ämnesområden som vårdvetenskap och socialt arbete. Ämnet behandlar vård- och omsorgsarbete ur ett helhetsperspektiv, där människors totala livssituation är det centrala snarare än sjukdom eller funktionsnedsättning.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet vård och omsorg ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper för arbete nära patienter och brukare inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst. I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att planera, utföra och utvärdera vård- och omsorgsuppgifter.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att utföra arbetsuppgifter på ett yrkesmässigt sätt, dvs. etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett empatiskt förhållningssätt samt tar ansvar för patienter och brukare och för olika arbetsuppgifter.

Undervisningen ska utveckla elevernas kunskaper om arbetsmiljö, säkerhet och ergonomi för att minska skaderisken för patienter och brukare samt personal. Användning av medicinteknisk och annan teknisk utrustning samt informationsteknik inom verksamheten ska också ingå i undervisningen.

Undervisningen i ämnet vård och omsorg ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om teorier och centrala begrepp inom vård och omsorg.
2. Kunskaper om hur smitta och smittspridning förhindras.
3. Kunskaper om det normala åldrandet fysiskt, psykiskt och socialt.
4. Kunskaper om vård och omsorg i livets slutskede och omhändertagande efter döden.
5. Förmåga att planera och utföra vård- och omsorgsuppgifter samt utvärdera den egna arbetsinsatsen. Kunskaper om hälso- och sjukvårdsuppgifter där delegering krävs.
6. Förmåga att använda teknisk utrustning och tekniska hjälpmedel samt använda informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation.

7. Förmåga att kommunicera och samarbeta med andra samt arbeta på ett sätt som utgår från den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp i relation till biståndsbedömning eller vårdplanering.
8. Kunskaper om arbetsmiljö samt om lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö.
9. Kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet samt om hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation och ansvarsområden.
10. Kunskaper om hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens historia och utveckling.

Kurser i ämnet

- Vård- och omsorgsarbete 1, 200 poäng.
- Vård- och omsorgsarbete 2, 150 poäng, som bygger på kursen vård och omsorgsarbete 1.

Vård- och omsorgsarbete 1, 200 poäng

Kurskod: VÅRVÅR01

Ämnet har upphört men kan tillämpas på utbildning som påbörjats före 2021-06-30. Sammantagen bedömning gäller för all betygsättning efter den 1 juli 2022. Vid tillämpningen av ämnesplanen i sin upphävida lydelse ska kunskapskrav ersättas av betygskriterier. Vid tillämpning av ämnesplanen ska betygskriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan A och C och betygskriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan C och E.

Kursen vård- och omsorgsarbete 1 omfattar punkterna 1–3, 5–7 och 10 under rubriken Ämnets syfte. I kursen behandlas grundläggande kunskaper i ämnet.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Centrala begrepp, till exempel vård och omsorg, omvårdnad och socialt arbete.
- Hygien, till exempel att förebygga smitta och smittspridning genom rena rutiner.
- Det normala åldrandet, fysiskt, psykiskt och socialt.
- Etiskt förhållningssätt i hälso- och sjukvård samt socialtjänst.
- Hur man utför arbetsuppgifter på ett estetiskt sätt.
- Personlig vård, till exempel personlig hygien, munvård, kost och vätska, måltidssituation, vila och sömn, elimination och klädsel samt komplikationer vid långvarigt sängläge.
- Sociala och socialpedagogiska uppgifter, till exempel i form av samtal, kontakt och aktivering.
- Serviceuppgifter i hushållet, till exempel tvätthantering, städning, inköp, matlagning och livsmedelshantering.
- Medicintekniska uppgifter, till exempel blodtrycks- och pulskontroller, temperaturmätning, urinprov och enklare sårömläggning.

- Administrativa uppgifter, till exempel beställning av sjukvårdsmaterial och schemaplanering.
- Arbetsställningar och förflyttningar.
- Sekretess i vård- och omsorgsarbetet.
- Tekniska och andra hjälpmedel.
- Datoranvändning och säker informationshantering.
- Kommunikation, bemötande, förhållningssätt, sinnesstimulering och samarbete. Estetik och kulturella yttringar i form av till exempel musik, dans, konst och litteratur.
- Den historiska utvecklingen inom verksamhetsområdet.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven beskriver **översiktligt** innebörden av centrala begrepp inom vård och omsorg. Eleven redogör också **översiktligt** för hur smitta och smittspridning förhindras. Dessutom beskriver eleven **översiktligt** vad som kännetecknar normalt åldrande.

Eleven utför i bekanta situationer och **i samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt och ergonomiskt sätt. I arbetet hanterar eleven **i samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **i samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **i samråd** med handledare den enskilda människans behov och förutsättningar.

Eleven redogör **översiktligt** för hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens historia och utveckling.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven beskriver **utförligt** innebörden av centrala begrepp inom vård och omsorg. Eleven redogör också **utförligt** för hur smitta och smittspridning förhindras. Dessutom beskriver eleven **utförligt** vad som kännetecknar normalt åldrande.

Eleven utför i bekanta situationer och **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt och ergonomiskt sätt. I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation.

Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **efter samråd** med handledare den enskilda människans behov och förutsättningar.

Eleven redogör **utförligt** för hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens historia och utveckling.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven beskriver **utförligt och nyanserat** innebörden av centrala begrepp inom vård och omsorg. Eleven redogör också **utförligt och nyanserat** för hur smitta och smittspridning förhindras. Dessutom beskriver eleven **utförligt och nyanserat** vad som kännetecknar normalt åldrande.

Eleven utför i bekanta situationer och **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt och ergonomiskt sätt **samt anpassar vid behov utförandet i samråd med handledare**. I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **efter samråd** med handledare den enskilda människans behov och förutsättningar.

Eleven redogör **utförligt och nyanserat** för hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens historia och utveckling.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Vård- och omsorgsarbete 2, 150 poäng

Kurskod: VÅRVÅR02

Ämnet har upphört men kan tillämpas på utbildning som påbörjats före 2021-06-30. Sammantagen bedömning gäller för all betygsättning efter den 1 juli 2022. Vid tillämpningen av ämnesplanen i sin upphävda lydelse ska kunskapskrav ersättas av betygsriterier. Vid tillämpning av ämnesplanen ska betygsriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan A och C och betygsriterierna för betyget B innebära att elevens kunskaper sammantaget bedöms vara mellan C och E.

Kursen vård- och omsorgsarbete 2 omfattar punkterna 1, 4 och 5–9 under rubriken Ämnets syfte. I kursen behandlas fördjupade kunskaper i ämnet.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Omvårdnads- och omsorgsprocessen samt teorier inom vård och omsorg.
- Vård och omsorg i livets slutskede.
- Rehabilitering och habilitering samt pedagogiskt förhållningssätt.
- Hälso- och sjukvårdsuppgifter, till exempel sondmatning, sugning av övre luftvägar, insulingivning och katetrisering samt hur dessa uppgifter ska delegeras.
- Vård och omsorg vid vanliga sjukdomar.
- Observation, behandlingar, kontroller och provtagning.
- Självbestämmande och integritet.
- Rapportering och dokumentation.
- Biståndsbedömning och vårdplanering.
- Den fysiska och psykiska arbetsmiljöns betydelse för hälsa och egen säkerhet utifrån lagar och andra bestämmelser.
- Lagar och andra bestämmelser som reglerar hälso- och sjukvård och socialtjänst samt personalens ansvar och skyldigheter.
- Hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation på riksnivå, regional nivå och lokal nivå.
- Socialtjänstens insatser för barn och ungdomar, familjer och äldre.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven redogör **översiktligt** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **översiktligt** vård och omsorg i livets slutskede.

Eleven planerar och utför **i samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering. Dessutom utvärderar eleven med **enkla** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **i samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **i samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **i samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **i samråd** med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp och relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger **några** exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **i samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö. Eleven redogör också **översiktligt** för relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **översiktligt** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven redogör **utförligt** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **utförligt** vård och omsorg i livets slutskede

Eleven planerar och utför **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering **samt beskriver hur delegeringen ska göras**. Dessutom utvärderar eleven med **enkla** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **efter samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **efter samråd** med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp och relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger **några** exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **efter samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö. Eleven redogör också **utförligt** för relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **utförligt** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven redogör **utförligt och nyanserat** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **utförligt och nyanserat** vård och omsorg i livets slutskede

Eleven planerar och utför **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. **Vid behov anpassar eleven utförandet i samråd med handledare.** Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering **samt beskriver hur delegeringen ska göras och hur uppgifterna ska utföras.** Dessutom utvärderar eleven med **nyanserade** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **efter samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **efter samråd** med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp samt relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger **flera** exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **efter samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö. Eleven redogör också **utförligt och nyanserat** för relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **utförligt och nyanserat** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.